

DE RUEPKLEI ROUTE

IN DE VOETSPOREN
VAN PIET VAN AKEN

WANDELBROCHURE

Rupelstreek ten tijde van Piet Van Aken

Kleiputten vandaag - Wienerberger

DE RUPELKLEIROUTE

IN DE VOETSPoren VAN PIET VAN AKEN

De Rupelkleiroute voert je langs enkele pareltjes van de Rupelstreek. Deze fascinerende regio staat symbool voor de **kleiontginning** en de **baksteenindustrie**. Deze industrieën lieten hun sporen na: authentieke steenbakkerijdorpjes, houten droogloodsen en **reusachtige schoorstenen** flankeren enorme 'kleiputten' in het landschap. Vandaag kan je genieten van dit steenbakkerijerfgoed, de talloze oude scheepswerven, en de wonderbare natuur die de kleiputten heroverden.

Piet van Aken (1920-1984) -al tijdens zijn leven een gevierd schrijver- heeft z'n 'roots' in het dorp Terhagen, een deelgemeente van Rumst. Zijn bekendste romans verhalen het harde leven van 'de steenbakkers', de **arbeidersgezinnen** waar jong en oud meewerkten tijdens het seizoen waarin de kleiovens brandden. Piet van Aken is dan ook dé uitgelezen gids voor jouw wandeling.

PRAKTISCH

De Rupelkleiroute bestaat uit twee aaneensluitende wandellussen. Je kan beide lussen apart wandelen of in combinatie. Ben je geïnteresseerd in geschiedenis, cultuur of natuur? Lees dan deze brochure en de infoborden langsheen de route!

De route volgt een stukje van Wandelnetwerk Rivierenland, een realisatie van Regionaal Landschap Rivierenland. Het is een netwerk van wandelpaden die elkaar kruisen in genummerde knooppunten, zodat je zelf je eigen traject kan uitstippelen. Je hoeft dus alleen de knooppuntnummers in de juiste volgorde te volgen. Het vertrek- en eindpunt van beide wandellussen is ingangspoort De Beukelaer, Kardinaal Cardijnstraat, Terhagen-Rumst. Parkeren kan ter plaatse.

Dorpswandeling: 3 km of 45 minuten wandelen over voornamelijk verharde wegen. Deze route is toegankelijk voor kinderwagens of met hulp voor rolstoelgebruikers.

Natuurwandeling: 7 km of 2 uur wandelen over voornamelijk onverharde wegen. Goede stapschoenen (of bij regenweer laarzen) zijn noodzakelijk. 's Zomers kunnen er veel muggen zitten.

Meer informatie en boekingen van gegidste wandelingen kan via:

Toerisme Rupelstreek vzw
03/880 76 25
info@toerismerupelstreek.be
www.toerismerupelstreek.be

LEGENDE

- Dorpswandeling Rupelkleiroute
- Natuurwandeling Rupelkleiroute
- Knooppunt Wandelnetwerk
- Rivierenland
- Startplaats Rupelkleiroute: poort de Beukelaer

- Restaurant
- Brasserie
- Cafe
- Veerpont
- Parkeerplaats
- Museum
- Infopunt

- Oriëntatietafel
- Kasteel - burcht
- Merkwaardige hoeve
- Kerk
- Kapel
- Watertoren
- Rolstoelvriendelijk traject

- Verharde ondergrond
- Onverharde ondergrond
- Natuur- of bosgebied

In de natuur- of bosgebieden mag je de natuur niet verstoren. Honden zijn enkel toegelaten in sommige gebieden. Voor de organisatie van activiteiten is een toelating nodig van de terreinbeheerder.
Meer info op: www.natuurenbos.be

Piet van Aken

Oorspronkelijke poortmuur

PIET VAN AKEN

Piet van Aken was een sociaal geëngageerd schrijver, vergroeid met zijn geboortedorp. Hij beschreef het in oude tijden toen de eerste klei nog gestoken moest worden. Hij beschreef het in de hoogdagen van de steennijverheid toen een woud van schouwen langs de Rupelboorden opgeschoten was. En hij beschreef het toen de ovens gedooft waren, de schouwen werden geruimd en werkloosheid de streek in zijn greep hield. Hij was een man met een eigen mening en dat werd hem niet altijd in dank afgenomen, ook niet in zijn dorp. Macht en erotiek zijn belangrijke thema's in zijn boeken en volgens de schrijver zijn beide onvermijdelijk met elkaar verbonden.

Benieuwd om zijn werk te leren kennen? Lees dan zeker **Klinkaart**, een novelle over de eerste werkdag van een meisje op 'het geleig' of **Dood getij**, waar je in de 12-jarige Tor de jonge Piet van Aken kan herkennen. Lees **De hoogtewerkers** of **De blinde spiegel** als je meer wil weten over de teloorgang van de Rupelstreek in de jaren '70 en '80.

DE RUPELKEIROUTE

Aan het startpunt zie je een **historische poort**, die enkele jaren geleden gerestaureerd werd door de landschaps-animator van Regionaal Landschap Rivierenland dankzij de financiële steun van Onroerend Erfgoed, en in samenwerking met de gemeente Rumst en Streekbeleving Rupel. Deze poort was vroeger de ingang naar steenbakkerij 'De Beukelaer' en gaf toegang tot de vlakte waar in meterslange rijen droogloodsen

Gerestaureerde poortmuur n.v. De Beukelaer

de gevormde steen werd gedroogd. Voor de poort bevonden zich de wisselsporen van Tram 50 naar Antwerpen. Aan weerszijden van de poort werd ook de **lein van Terhagen** gerestaureerd, de reling tussen de transporen en de dieper gelegen kleiput. Hier staat ook het startbord van de Rupelkleiroute.

DORPSWANDELING

Ga vanaf de startplaats richting knooppunt 269 en ga daar rechtdoor de dijk op naar knooppunt 98.

Na tien minuutjes wandelen, zet je in het museum Rupelklei een stap terug in de tijd. Levensgrote taferelen van de kleiontginning lijken uit een roman van Piet van Aken te zijn gestapt. Wie meer wil weten over de geschiedenis van de Rupelstreek, vindt in het museum een schat aan socio-economische informatie. In een aparte videoruimte wordt, temidden van fossielen, het geologische verhaal verteld.

Sla aan knooppunt 98 linksaf op de Rupeldijk richting knooppunt 124.

Je loopt nu langs de **Rupel**, hoofdrolspeler in de geschiedenis van de Rupelstreek. De schepen op de rivier transporteerden ooit miljoenen bakstenen. Talloze scheepswerven getuigen van dit verleden. Nu bieden de Rupeloevers en -dijken een schouwspel vol fietsers, wandelaars, watervogels en unieke fauna en flora in de rivier.

De Rupel is de kortste rivier van België. Ze ontstaat door de samenvloeiing van de Nete en Dijle, ter hoogte van Rumst en mondt 12 km verder in de Schelde uit. Voor de grootschalige klei-ontginning leefden de bewoners van de Rupelstreek van de landbouw en de visvangst. Van de herfst tot februari zwommen spiering massaal de Rupel op om, ter hoogte van

Spiering

de samenvloeiing van de Rupel met de Nete en de Dijle, te paaien. Rumst was destijds dan ook het centrum van de **spieringvangst**. Dit eigenaardige visje wordt ook wel het Komkommervisje genoemd omdat het naar komkommer ruikt. De Spiering is een delicatessie in Spanje en Frankrijk waar het meestal gefrituurd en zelfs met kop en al gegeten wordt. Bijna 100 jaar lang was de Rupel echter een open riool. Afvalwaters van de steden en dorpen werden ongezuiverd in de Rupel en haar zijrivieren geloosd en de sterke vervuiling haalde het visbestand drastisch naar beneden.

Gelukkig zijn de tijden veranderd, afvalwater komt niet langer in de rivier terecht. Tijdens de wintermaanden wordt de rivier bevolgen door duizenden watervogels. Meest opvallend zijn de wintertalingen, sierlijke eendjes, die voedsel zoeken langs de vloedlijn van de rivier. Ook visetende vogels zoals aalscholvers en futen zoeken er naar voedsel. Tussen de rivier en de dijken zijn de zoetwaterschorren, met de typische rietlanden en wilgenvloedbossen, unieke biotopen, zelfs op Europees niveau. Midden mei kan men in dat schor ontelbare gele eilandjes zien, dan bloeit de spindotterbloem. Een plant die uitsluitend voorkomt in zoetwaterschorren langs getijdenrivieren zoals de Rupel.

Tip: leer meer over de natuurpracht van de Rupel in de film 'De Rupel, opnieuw een natuurmonument'. (www.rlrl.be)

Ook de vissen nemen in aantallen en soortenrijkdom toe. Dat weten we uit onderzoek dat sinds 2007 op initiatief van het Instituut Natuur- en Bosonderzoek langs de rivier werd opgestart. Paling en bot waren de eerste vissoorten die in aantal toenamen. Sinds 2011 komen er opnieuw grote aantallen **spieringen** in de Rupel voor. Momenteel wordt de Rupel

Schilderachtige Rupelboorden en zicht op de Steenbakkerijen - Rumst

opnieuw bezwommen door 27 vissoorten. De Rupel is dan ook terecht het grootste natuurmonument in de regio. (www.inbo.be)

Piet van Aken beschreef de Rupel haast voelbaar in zijn romans. Veel cruciale taferelen spelen zich af langs haar **oevers**.

“De dingen waar Nel over sprak, kon je natuulijk ook ruiken;- Het slijk, de biezen waar steeds iets omheen hing van de reuk van levende paling, de zwaveldampen van de verre klampovens en zelfs de half vergane resten van de teergeur van ginder ver waar de boten kwamen aanleggen- maar toch rook je de mist ook, net zo goed als je hem op je gezicht en op je wimpers voelde.”

Uit: Klinkaart

Aan knooppunt 124 verlaat je de dijk richting knooppunt 281.

Hier kan je een aantal mooie relictten van de baksteenindustrie bewonderen: de laatste schoorsteen op grondgebied van de gemeente Rumst en Terhagen houdt hier stand als herinnering aan de steennijverheid. Piet van Aken kende deze buurt zeer goed. De kiem van zijn schrijverschap ligt hier, als kind woonde hij in de Tuinwijklaan 39. In de Steenbakkerijstraat verderop zie je nog enkele oude droogloodsen of luzzes, en in de Hoogstraat een karakteristieke rij arbeidershuisjes, waaronder het geboortehuis van Piet van Aken. In deze buurt ligt de Piet van Akenstraat, de verbinding tussen de Hoogstraat, Korte Nieuwstraat, Putstraat en Boereweg.

Ga aan knooppunt 281 rechtdoor. Zo kom je in de Nieuwstraat. Sla hier rechtsaf.

Zelfende sloefenmaaksters

Aan de ingang van de serviceflats van het Hof Van Crequi prijkt een opvallend kunstwerk, de **“zelfende sloefenmaaksters”** van kunstenaress Francien Maas. Vier vrouwen, vier leeftijden als symbool voor vier seizoenen en levensfasen, verwijzen naar de vroegere pantoffelnijverheid, de winterarbeid voor arbeidsters van de steenbakkerijen.

Loop vervolgens richting knooppunt 269. Opgelet! Op de T-splitsing (Kardinaal Cardijnstraat) sla je rechtsaf en ga je rechtdoor tot je weer aan de start van de wandeling komt. Je kijkt dus even af van het wandelnetwerk.

Hier wandel je door de oude dorpskern van Terhagen. Je treft er enkele staaltjes sociale geschiedenis van het dorp. Op de T-splitsing staat Het Volkshuis waar Piet van Aken kind aan huis was. Hier zie je nog meer mooie herenhuizen, vroeger eigendom van steenbakkers- bazen of meestergasten. Ze staan in schril contrast met de kleine arbeidershuisjes in de Hoogstraat.

Het kasteeltje op de splitsing van de Nieuwstraat en de Kardinaal Cardijnstraat was de herenwoning van de Steenbakkersfamilie Landuyt. De gebroeders Landuyt hadden de grootste steenbakkerij in Terhagen.

“Waar de dooie kant ophield stond het kasteel van Vermant, een bakstenen gebouw dat zo breed was als vijf wijkhuizen, met twee verdiepingen en een steil oplopend dak met een soort van klokketoren. (...) Voorbij de poort zwenkten ze de hoek om en stapten naar de rivier langsheen de bakstenen, met glasscherven bedekte muur die de grote tuin afsloot.”

Uit: Dood getij

Natuur herovert de kleiputten

NATUURWANDELING

Je vertrekt aan de historische poort van de Beukelaer. Ga door de poort naar knooppunt 161. Sla daar rechtsaf naar knooppunt 183.

De kleiontginning liet talloze ‘kleiputten’ achter in het landschap. Daar kreeg de **natuur** nadien vrij spel. Vijvers, moerassen, bossen en grasland ontsproten spontaan en toverden de littekens om tot pareltjes van de Rupelstreek. Dit is ook het biotoop van de **rugstreepad** en van de **kamsalamander**. Provincie Antwerpen, Wienerberger en Natuurpunt werken samen voor de instandhouding van deze zeldzame amfibieënsoorten.

“Na een paar honderd meter ging het barre zand van de weg en de steile zijwand over in een schrale begroeiing, pollen, helmgras, weegbree, brem, heermoes en hier en daar een eenzame klaproos.”

Uit: De hoogtewerkers

Rugstreepad

Kamsalamander

© Hugo Willockx

Uitzicht over oude kleiputten

Ga verder naar knooppunt 192.

De Hoogstraat loopt hier nu dood, maar vroeger gaf de weg aansluiting op landelijk gelegen gehuchtjes met lyrische namen als 'Eikerveld', de 'Wildernis' en 'Mussenpotten'. In der 'Mussenpotten woonden tot de jaren '30 de allerarmsten. Hier stond ook het geboortehuis van de echtgenote van Piet Van Aken. De verhalen van zijn schoonvader lieten op de schrijver een grote indruk na en vormden een rijke voedingsbron. De gehuchtjes werden het slachtoffer van de voortschrijdende kleiontginning en verdwenen in de jaren '70 onder de schoepraders van de baggermolens.

Sla aan knooppunt 192 linksaf richting knooppunt 159. Hier ga je verder rechtdoor naar knooppunt 193.

Iets voorbij knooppunt 192 sta je nu 22 meter boven de zeespiegel met een **prachtig uitzicht over de kleiputten** en de ontginningssputten van de enige nog werkende steenfabriek, NV Wienerberger. Bij helder weer kan je zelfs de skyline van Antwerpen, Brussel en Mechelen zien. Vroeger kon je van op dit punt 39 schouwen tellen tussen Boom en Terhagen.

Ook vandaag nog wordt de Boomse klei hier ontgonnen. De firma **Wienerberger** is een moderne 'steenbakkerij' en wereldspeler. Vroeger werd de klei met steekschopjes (korte spaden) afgegraven door klei-stekers. Rond 1920 verschenen de eerste tekenen van automatisering, de kleibaggers, die het tempo waarin de kleiputten zich vormden flink opdreven. Toch waren er nog vele stappen nodig tot de hoge graad van automatisering in de klei-industrie van vandaag.

Site Wienerberger

Tip: breng een groepsbezoek aan Wienerberger en ontdek zo het moderne baksteenproces! Info en reservatie via www.toerismerupelstreek.be

Je vindt hier aansluiting op de recent aangelegde trage weg, het Keibrekerspad, een verbinding tussen Terhagen en de dorpskern van Reet, die vlot toegankelijk is voor rolstoelgebruikers, kinderwagens en fietsers.

Tip: op het nieuwe toeristische uitkijk- en informatiepunt "Watertoren" te Rumst (knooppunt 237) heb je een uniek uitzicht op de kleiputten. Bij goed weer kan je zelfs het Atomium te Brussel bewonderen. Begeleide bezoeken in de watertoren zelf zijn mogelijk via www.toerismerupelstreek.be

Aan knooppunt 193 sla je linksaf naar knooppunt 238, waar je weer verdergaat richting knooppunt 239 (dat je rechts in de open vlakte vindt).

In het kader van het Strategisch Project Rupel zal in dit open en historisch gebied de komende jaren een nieuw landschap tot leven komen. De Provincie Antwerpen is hierbij trekker om een overkoepelend verhaal te realiseren waarin natuur, recreatie, ontginning en landbouw samengaan. De toegankelijkheid van het gebied zal centraal staan en de streekgeschiedenis zal je leiden.

Aan knooppunt 239 vervolg je je weg naar knooppunt 160, en vervolgens naar knooppunt 199.

Tip: Als je bij knooppunt 199 even van de route afwijkt en rechtdoor de trapjes afgaat, vind je onderaan een kunstwerk omtrent Piet Van Aken dat behoort tot de wandelroute 'Gaandeweg Stilstaan'. Het startpunt van deze wandeling ligt bij knooppunt 103.

Arbeiders van de steenbakkerij

Je wandelt door een oude kleiput, het provinciaal recreatiedomein De Schorre. Hier kan je nu rustig of actief genieten van recreatie, sport, allerlei evenementen en de natuur; een schril contrast met de **harde arbeid** geleverd om de kleiput te graven. Om aan een redelijk gezinsinkomen te geraken, werkten ook de kinderen vanaf 7 jaar mee.

Ga naar knooppunt 103 en daarna naar knooppunt 202 en vervolgens richting knooppunt 276. Volg de route verder naar het startpunt, even voorbij knooppunt 161.

Je passeert de Terhagenlei, een doorsteek naar het huidige natuurgebied. Het straatje leidt naar verschillende moerasgebieden. Deze gebieden zijn ontstaan na opvullingen van de kleiputten met zandoverschotten van de uitgraving van de sluis van Wintam in het midden van de jaren '90. Het teveel aan regenwater wordt afgevoerd naar de Rupel. In deze moerassen foerageren heel wat watervogels!

COLOFON

Realisatie

Toerisme Rupelstreek
Gemeente Rumst
Regionaal Landschap Rivierenland
Streekbeleving Rupel

In samenwerking met

Dorpscomité Actief Terhagen, Gidsenvereniging Scheldelanders, Natuurpunt Rupelstreek, Provinciaal Recreatiedomein De Schorre, Provincie Antwerpen, Toerisme Provincie Antwerpen, Toerisme Scheldeland, Wandelclub De Kleitrappers, Wienerberger

Met speciale dank aan

Marina De Bruijn en Annemie Goris

Redactie Regionaal Landschap Rivierenland
V.U. Gemeente Rumst, Koningin Astridplein 12, 2840 Rumst

Illustraties

Fam. Verheyden, Augustijn Buelens, Fons Van den heuvel, EMABB, Fried Happaerts, Erik De Keersmaecker, fototheek Toerisme Scheldeland, Gemeente Rumst, Regionaal Landschap Rivierenland, Streekbeleving Rupel, Toerisme Rupelstreek.

Meldpunt voor problemen met de bewegwijzering

www.routedokter.be

Verkooppunten wandelkaart Wandelnetwerk Rivierenland

www.toerismerupelstreek.be en www.rlr.be
Infokantoor Toerisme Rupelstreek, Schommelei 1 bus 3, 2850 Boom
Regionaal Landschap Rivierenland, Hallestraat 6, 2800 Mechelen

Het kaartje werd gepubliceerd met de goedkeuring van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI autorisatiecode A2618.)
Depotnummer: D/2016/9801/1

Meer informatie

Toerisme Rupelstreek
03/880 76 25 - info@toerismerupelstreek.be - www.toerismerupelstreek.be
Gemeente Rumst dienst Toerisme
03/880 00 58 - toerisme@rumst.be - www.rumst.be

Help mee aan een mooi en proper landschap en
neem je afval mee naar huis!

WAAR TE VERKRIJGEN?

Infokantoor Toerisme Rupelstreek - APB De Schorre

Schommelei 1 bus 3, 2850 Boom

T +32 (0)3 880 76 25

E info@toerismerupelstreek.be - W www.toerismerupelstreek.be

Gemeentehuis Rumst dienst Toerisme

Koningin Astridplein 12, 2840 Rumst

T +32 (0)3 880 00 58

E toerisme@rumst.be - W www.rumst.be

